ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 55. ՇԱԲԱԹ 1873 ՅՈՒԼԻՍ 7

ՊԱՇՏՕՆԵՐ

Դիտակը Շաբաթ օրերը պիտի հրատարակուի։ Խմբագրատարութեան տեղին է Ակորեան-խան թիւ 15.

ԴԻՏԱԿ

ԼՐԱԳԻՐ

ՊԱՇՏՕՆԵՐ

Տարեկան գին եր. Մէկ. Դ. 60
Հատին գին . . . . Փր. 50
Ծանուցման տող. . . Դ. 5
Անվճար նամակ չընդունուիր։

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՈԱՆ ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ

Ցայտնի է ամենուն որ մեր օրերուն մէջ աշխարհի վրայ ինչ մեծ եւ հիանալի գործքեր կը կատարուին այլ եւայլ գործիքներու միջոցաւ։ Ո՛ւրչափ անհամար մեծագործութիւնք յառաջ կը տարուին չորեքգործիքներով ամէն օր, եւ ինչ դժուարին եւ տաղտկալի ճամբորդութիւններ ծովու եւ ցամաքի բոլորովին դիւրացած եւ զուարճալի եղած են։ Շատ անգամ զմայլմամբ եւ բերկրանօք կը խորհիմք այն երեւելի եւ օգտակար գիւտը հնարող անձին վրայ. կ'զովեմք իւր հանճարը եւ կ'ուրախանամք գտած յաջողութեանը։ Շոգեգործիքի մը այլ եւայլ մասերը զննած ատեննիս նաեւ կ'աքանչանամք, թէ ինչպէս անոնք ամէն մէկը թէպէտ տարբեր նպատակներ կատարելոյ համար հիւսուած են, բայց ամենքն ալ կատարեալ ներդաշնակութեամբ ի մի վախճան կ'շարժին եւ յառաջ կը մղեն գործը ամենայն կանոնաւոր արագութեամբ։ Եւ սակայն գործիքը եւ անոր զօրութիւնովը կատարուած ամենայն գործողութիւնք՝ մեծաւ մասամբ եւ գլխաւորապէս կախում ունին դիւրացուցիչ ամենապարզ միջոցէ մը, որն որ ի զնին կեցողներէն ոմանց գիտութենէն ծածուկ մնացած կրնայ լինիլ. այն է իղը։ Մաքինագործը որքան յաճախ կնէ իւր շարժման տեղէն, եւ կառնէ իւղմանը օծելու գործիքին զանազան յօդուածները, որպէս զի արգիլէ անոնց մաշումն ու կսիլը։ Առանց ինայելոյ կ'լեցնէ անկէ գործիքին ամէն ծակերուն մէջ, որպէս զի իւղը նորա ամէն յօդուածիցը հաղորդուելով գործողութիւնը կենդանի եւ երագութեան մէջ պահուի։

Արդ՝ քաղաքակրթեալ մարդկային ընկերութիւն մը՝ իւր ընդհանրութեան ճշմարիտ օգուտը յառաջ տանելոյ, եւ աշխարհի մէջ մեծագործութիւններ կատարելոյ յարմարութիւն ունեցող բանական մասերէ բաղկացեալ գործիք մ'է։ Այնպիսի գործիք մը, որ երբ նորա իւրաքանչիւր մասը իւր յատուկ ծառայութիւնը կատարելոյ նպատակաւ իւր տեղը հաստատուած եւ ամէնքը ներդաշնակաւոր շարժմամբ ի մի վախճան կ'ընթանան՝ ասանկով շատ յուսալից ու երջանիկ ապագաներ կ'ապահովեն համայն ընդհանրութեան։

Ազգային յառաջադիմութեան գործիքի այլ եւայլ մասերն են, դպրոցներ՝ օգտակար հաստատութիւններ՝ մամուլ՝ եւ զանազան արուեստներ ու վաճառականութիւնը։ Երբ ասոնք ներդաշնակաւորապէս լարուած ամէնքը իւրաքանչիւր մասը իւր յատուկ ծառայութիւնը կատարելոյ համար ազգի բարեաց ապագան յայնժամ կրնայ ապահով ըլլալ. եւ այս վիճակին մէջ եղող ազգի մը վերայ զմայլմամբ, բերկրանօք եւ յոյսով կրնամք նայիլ։

Դիտակն ազգային յառաջադիմութեան այն փառաւոր գործին մէջ կարեւոր տեղ մը բռնելու սեւեռն ունենալովը՝ իւր ծառայութիւնը ազգին ամենայն հաւատարմութեամբ եւ օգտակար եղած կերպիւ կատարելոյ կ'փափաքի։ Պիտի ջանայ ու աշխատի, որ իւր էջերը միշտ լիուլի եւ ճոխ լինին՝ ազգու, իմաստալից եւ օգտակար յօդուածներով։ Որ եւ է նիւթոյ նկատմամբ խորհրդածութիւն ընելոյ եւ դատում յայտնելոյ մէջ որպէս զի իրաւանց եւ արդարութեան շահերէն չխոտորի՝ միշտ իրեն ապաստան պիտի ունենայ ճշմարտութիւնն ու անկեղծութիւնը։

Դիտակ գիտէ նաեւ, թէ դժուարութիւններ՝ արգելքներ ու շփոթներ պիտի պատահին իրեն իւր գործողութեանցը մէջ, եւ որպէս զի իւր յօդուածը չը մաշի եւ ընթացքը չ'կասի՝ դիւրացուցիչ իղին օգնութիւնը շուտ հասցնել կը խնդրէ ամէն անոնցմէ որք կատարելու յանձն առած գործին ճշմարիտ բարեկամներն են։ Դիւրացուցիչ իւղ ըսածնիս դրամն լինելը հարկ չէ բացատրել։

Երանի անոնց որք մարդկային ընկերութեան մէջ աշխրջութեամբ չրջահայեաց լինելով, դիւրութիւններ կ'մատակարարեն ամէն բարի եւ օգտակար գործոց կատարուելուն։

ԱԶԳԸ ՍԻՐԵԼ

Սէրը ընդհանրապէս փորձիչ պարագայից տակ կը յայտնուի, ընդհանուր սէր մը շատ մարդիկ կրնան ունենալ։ Կրնանք ըսել կը սիրենք զԱստուած, կ'սիրենք զմարդկութիւն կը սիրենք մեր ազգը։ Ընդհանրապէս երբոր մասնաւոր ատելութեան զգացմունք չկայ մէկուն սրտին մէջ առ Աստուած, առ մարդկութիւն և առ ազգն իւր, կ'ենթադրէ թէ կսիրէ զայն. սակայն ճշմարիտ սէրը չատել չէ. ասկէ բարձրագոյն բան մ'է նա։ Փողոցին մէջ արիւնաշաղախ մարդ մը կը տեսնենք գետինը փռուած՝ թէ որ անոր քովէն անցնինք առանց նայելու անոր, առանց խորհելու թէ արդեօք կարող ենք անոր օգնականութիւն մը ընելու, ասկէց չհետեւիր թէ մենք այն մարդը կատեանք, բայց կ'հետեւի նաեւ թէ զայն կը սիրենք։ Սէրը դրական է, սէրը գործող է և անդիմադրելի գործող մ'է։ Ցաճախ կը խօսուի ազգասիրութեան վրայ, բայց դուն ուրեք այս պարտականութեան ծանրութիւնը ամբողջովին կ'զգամք։ Կը կարծեմք թէ առաքինութիւն մ'է այն և ով որ կարող է տանիլ թող տանի. բայց ով որ կարող չէ աղատ է։ Աղգասէր մարդիկ երբեմն մեր գովաբանութեանց նիւթ կ'ընեմք. ինչպէս որ կընենք գիտուն անձինք, մեծ և հանճարեղ անձինք և աշխարհի վրայ որև է կերպիւ հռչակ և համբաւ ընդունող անձինք։ Սակայն կը խորհինք թէ ինչպէս որ ամէն մարդու տրուած չէ գիտուն, իմաստուն և համբաւաւոր ըլլալ, նոյնպէս ալ ամէն անձանց տրուած չէ ազգասէր ըլլալ։ Ինչպէս որ վերը յիշեցինք, ամենայն ոք կը սեպէ թէ վերայեալ կերպով իւր ազգը սիրել, իւր ազգին բարի կամենալ և անոր յաջողութիւնը մաղթել իւր պարտաւորութիւնն է. իսկ գործնականապէս իւր ազգին համար աշխատելը իւրաքանչիւրին պարտքը ըլլալը դիւրաւ չեն ընդունիր և գործադրել։

Սակայն ինչպէս է ընտանիքի մը մէջ. ընտանիքի մը բոլոր անդամները իրենց ընտանեաց պատուոյն հետ կ'ելլեն և կիջնան, այն ընտանեաց փառքը իրենցն է և անարգանքը իրենց, և ամենալատ մէկը կը սեպուի այն անձը որ իւր ընտանեաց համար անտարբեր հանդիսատես մը կը լինի։ Այսու ամենայնիւ բաղմաթիւ մարդիկ կը բնանք գտնել մեր ազգին մէջ որ իրենց ընտանեաց փառքին, յառաջադիմութեան և մեծ անուան համար խիստ նախանձաւոր և գործունեայ են, բայց բնաւ փոյթ չեն ըներ իրենց ազգին հետ նմանօրինակ կերպով մը ինքզինքնին կապելու եւ նորա համար ամենայն անձնանուիրութեամբ աշխատելու, և ասիկա ալ ամենեին յանցանք սեպուած չէ, ընդհանրապէս ազգասէր մարդ մը առաւել կամ նուազ գովութիւնք կ'ընդունի, իսկ շատ քիչ անգամ իւր ազգին անտարբեր եղող անձ մը իբր անպատիւ անձ մը կ'նկատուի։

Շատեր ալ իբր ջատագովութիւն իրենց անտարբերութեանը՝ կըսեն թէ ազգերնիս այնպիսի աւերեալ և անկեալ վիճակի մը մէջ է որ անկէ հեռի կենալը ամենէն ապահով ճամբան է։ Այս խօսքը ընողները չեն զգար թէ ինչ յանցաւոր զգացում է այս որ կը կրեն։

Հիւանդ եղբայր մը ունիս, տկար, գունաթափ և աղքատ, անկէ հեռու կենալու ես, թէ աւելի պարտաւորութիւն է քեզ շարունակ հսկել անոր վերայ որքան որ պարագաներդ կ'ներեն, որու պիտի յանձնես զայն, քեզմէ մօտ ոչ կայ։ Թող մեր ազգը աւերեալ ըլլայ, թող մոլութիւններ հոն մուտ գտած ըլլան. թող տգիտութիւնը և մեղքը անոր պայծառ դէմքը ապարտած ըլլան, ասկայն մեր պարտքն է առաւել փութով անոր հսկել, անոր քով կայնիլ. որու պիտի յանձնեմք զայն, ոչ մէկու մը, այլ մեր սիրոյն միայն. մեր ինամքէն, մեր աշխատութենէն և մեր սրտին որ ամէն պատերէն առաւել զօրաւոր բաբախելու է անոր համար։ Եւ թէպէտ նա մեռեալ եւս լինի մեր արտասուքը անոր վերայ թափուելու է, քանզի մերն է նա։

ՂԱԶԱՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Անցեալ օր բարեկամի մը սենեակը նստած էինք յանկարծ երկու հոգի ներս մտան, որոց մէկին ձեռքը Արզուումահսէրի ձեւով թուղթ մի ալ կար և յայտնի էր որ յիշեալ բարեկամիս ծանօթ անձինք ալ չէին։ Ասոնք սակաւ ինչ տեսակցելէն յետոյ նպատակին յայտնեցին, որ էր Ղազար Վարդապետի և փոխանորդ Տէր Հօր խնդիր, և կը զեկուցանէին իրեն՝ վերոյիշեալ Արզուումահսէրի ձեւ գրութիւնը ստորագրողաց կողմանէ պատգամաւոր ընտրուած լինելը։

Բարեկամիս դէմքին վրայ յայտնի կերեւէր որ ինքնքուստ սաստիկ զայրոյթ մը կ'զգայ դէպ ի այս քստմնելի ընթացքին բայց յայտնապէս մեծ ճիգ կը թափէր զայն թաղուցանելու և ինքզինք բռնելու, և շատ մարդավայել կերպիւ և քաղցրութեամբ ջանայ իմացնել, թէ բռնած ընթացքին սխալ ու ապօրինաւոր է, մինչև իսկ պաշտպանած դատերնին արդար ալ եղած ըլլար։ Մեղի անանկ թուեցաւ թէ ասոնք փոխանակ համոզելու, յաւէտ համոզուեցան ու անանկ ելան գացին բաներնին։

Մեր կարծիքը աս է որ այս կերպ խնդիրներու մէջ երբ կիրք կը մտնէ, յայնժամ ճշմարտութիւնը երեւան բերել անհնար կ'ըլլայ։ Խնդիրը աս տեղուանքը ելնելու տեղ չուներ, եթէ կրիւք չդատաքննուէր։

Տիտակը մեծ զարմանք է մեղ որ պաղ արեամբ ազգին իշխանութիւնը հարուածող անձ մը այսպէս պաշտպանուի։

Ոմանք կ'ըսեն թէ Ղազար վարդապետը դէշ մարդ է, ամբարիշտ մարդ է, մենք այդ չենք ըսեր, թող հրեշտակ մը եղած լինի, տակաւին իր այդ մէկ գործը դատապարտելի է։ Ազգին իշխանութիւնը հարուածել, նոյն իսկ ազգը հարուածել է։ Իշխանութիւնը Ազգինն է և ան իրեն պատկառելի է, ուստի Նորա կից զարնողը, ազգին թշնամին է, և իբր այն դատապարտուելու է։

Թող չհասկցուի որ մեր նպատակը մէկ կողմը պաշտպանել և միւս կողմը դատապարտել է, ոչ՝ քաւ լիցի, մեր նպատակը միայն փառաւոր սկզբունք մը ջատագովել է։

Իշխանութեանց հնազանդ լինելը պատուէր ունինք Ս. Աւետարանէն։

Երբոր Պօղոս առաքեալ յանդիմանեց իւր ազգին իշխանին դէմ կծու խօսք ընելուն համար, ընդունեց իր յանցաւոր ըլլալը, միայն թէ խոստովանեցաւ որ չգիտելով էր. «քանզի չէր գիտէր», բսաւ, «անոր քահանայապետ ըլլալը»։

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Այս երեքշաբթի օր Հայկական համաստեղութենէն փայլուն աստղ մ'ալ յանկարծակի ինկաւ եւ դէպ ի յաւիտենականութիւն սլացաւ :

Դիպակ Թորոս Պէյ' որ ամենուն ծանօթ էր իւր յոյժ սիրելի հեզահամբոյր եւ ազնիւ բնաւորութեամբը, եւ նախանձելի բարձր տաղանդներովը, վերոյիշեալ օրը Արմուտի Նաւարանին դիւանատան սրահը երջանկացած տեղը յանկարծ կիյնայ եւ հոգին կաւանդէ :

Թորոս Պէյ բէպէս աղքատ ծնողաց զաւակ էր, բայց բնաւորութեամբ եւ տաղանդով խիստ շատ բարձրացած էր բուն իր անձնական տեղւոյն :

Նա' մեծանուն Համլինի հին աշակերտներէն մին էր, եւ ճշմարտիւ պարծանք մի էր իւր Մեծ. Դաստիարակին :

ՌՈՒՄԷԼԻ ՀԻՍԱՐԻ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆՔ

Ուրախութեամբ կ'լսեմք, որ յիշեալ վարժարանին շինութիւնը սակաւ ինչ թերութեամբ աւարտած է նորա Հոգաբարձութեան ազգասիրական անխոնջ ջանիւքն և աշխատութեամբը։ Ցայտնի է թէ Հիսարաբնակ ազգայինք ընդհանրապէս աղքատ եւ իւրեանց օրական պարէնը դժուարաւ հայթայթող նաւավարներէ և ձկնորսներէ կ'բաղկանան. յորժամ քանի մը տարի առաջ պատահած դժբախտ արկած մ'ալ խեղճ գիւղացւոց աղքատութեանը վրայ աղքատութիւն աւելցուցած լինելով՝ Վոսփորի նեղուցին այն ափունքին վերայ մինչև ցարդ սփռուած այրեցեալ տանց աճիւնները տխուր տեսարան մի կ'ներկայացնեն ամէն տեսնողներու։

Արդ՝ վարժարանին շինութիւնը քիչ մխիթարութիւն չ'կրնար լինել այն տառապեալոց և իւրեանց մանկըտոյն. ուստի Մեծարգոյ Հոգաբարձութեան գլուխ հանած գործը բաւ իւր բնութեան գնահատական համարուիլ արժան է։

Նաև կ'լսեմք թէ Հոգաբարձութիւնը մէկ երկու տուն եւս շինելու ձեռնարկած է յիշեալ վարժարանին կալուածոյն վերայ. հետևապէս կարի պարտաւորեալ է գիտել առ համայն ազգայինս ու 'ի դատել զնպաստ ինչ ազգասիրական և բարեսիրական սրտոյ։ Ցուսամք թէ համայն բարեսէր ազգայինք պատրաստ պիտի գտնուին յօժարութեամբ նպաստ և քաջալերութիւն լինել այնպիսի օգտակար ձեռնարկութեանց։

Նաև ուրախութեամբ կիմանամք, թէ Նոյն գիւղի Ռոպէրդեան Հռչակաւոր ճեմարանի Հայ Ամուսնընկերութիւնը՝ հոն իւր վայելած ճոխ օրհնութիւններէն բաժին կ'մատակարարէ եղեր վերոյիշեալ վարժարանի աղքատիկ մանկտոյն ազգասիրական ջերմ եռանդիւք։

Գովելի ընթացք.

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍ

Մեծն Պետրոս ծնած է 1672 ին· իւր հօրը մեռնելէն ետքը երբ 17 տարեկան պատանի մը էր՝ Ռուսաստանցիք իրենց գլխաւոր իշխան կամ Թագաւոր ըրին զանիկայ։ Այն ժամանակ Ռուսաստանցիք շատ տգէտ և բարբարոս ազգ մը էին։ Թէպէտ և Եւրոպայի ամէն ուրիշ ազգերն ալ շատ տգէտ էին այն ժամանակները, բայց Ռուսաց ազգը իբրև ամենէն ստորին կ'համարուէր։ Պետրոս ալ իր բոլոր հպատակացը պէս տգէտ էր միայն սա տարբերութեամբ որ, նա'բարեբախտաբար զգայուն էր իւր տգիտութեանը։ Ինքը Ռուսաց ազգին վիճակը բարւոքելու համար շուտով սկսեց յաջող ձեռնարկութիւններ ընել։ Առաջին դիտողութիւնը ինքզինքը և ազգը բարձրացնել էր ուսմունքով, նաև Ռուսիոյ մէջ դեռ անծանօթ եղած ձեռակերտից, հանդերձներու և այլ կարասեաց նիւթեր և գործիքներ ջանաց մտցնելու հոն։ Եւ որպէս զի այս ձեռնարկութեանց մէջ յաջողութիւն գտնէ՝ սկսեց Գերմաներէն և Հոլանտերէն լեզուաց ուսմանը պարապիլ ամենայն եռանդով և ժրութեամբ։ Ռուսաստանցիներէն և անոնց գիրքերէն որ և է բան մը սորվելու յոյս չունէր, և գիտեր թէ իրեն օգտակար ըլլալու շատ բաներ կրնար սորվիլ Գերմանացիներէն, Հոլանտացիներէն և անոնց գիրքերէն։ Եւ որովհետև անոնց մէջ ալ Ռուսաց լեզուն գիտցող շատ քիչ մարդ կ'գտնուէր՝ վասնորոյ օտարներէ բան սորվելու համար առաջ անոնց լեզուին քաջահմուտ ըլլալը հարկաւոր սեպեց։

Ռուսաց չունեցած բազմաթիւ բաներէն մին ալ նաւերն էին, որ ուրիշ երկիրներու համար գրեթէ ընդհանուր եղած էին այն ժամանակը։ Պետրոս որոշեց որ լեցնէ երկրին այն կարօտութիւնը, քանզի մի միայն միջոց էր ուրիշ երկիրներու հետ հաղորդակցութիւն ունենալու։ Ուստի 1697 մարտ ամսոյն մէջ հարիւր պատանի ընտրեց որոց կրնար վստահիլ թէ ունէին ընդունակութիւն բան սորվելու, զորս խրկեց օտար երկիրներ, ոմանք նաւ շինել սորվելու, ոմանք նաւավարութիւն ընել սորվելու, և ոմանք ալ զանազան օգտակար բաներ սորվելու։ Ի վերայ այսր ամենայնի որոշեց քանի մը տարի թողուլ իւր բուն երկիրը և երթալ դաստիարակել ինքզինքը և այնպէս սորվիլ ուրիշներն ալ դաստիարակել։ Ուզեց ինքզինք վարժել իւր աչքերովը և ձեռքերովը։ Ուզեց որ իրեն համար ինքը տեսնայ, դատէ, և շօշափէ. քանզի կ'զգար թէ ձեռնարկութիւնը գլուխ հանելու ուրիշ ճամբայ չ'կար անոր համար։

Նաւաշինութեան արհեստին մէջ լաւ վարպետ մը ըլլալու համար Հոլանտայի մէջ իբրև հասարակ հիւս մը աշխատութեան տուաւ ինքզինքը։ Նա ուրիշ հիւս բանւորներու կերածը կուտէր, հագածնին կ'հագնէր և անոնց պառկելու տեղը կ'պառկէր, ճիշտ անոնցմէ մէկին պէս։ Այսպէս կեանքով մը շատ ամիսներ անցունելէն ետքը մեծ նաւու մը շինութեանը մէջ ինքը բաւական յաջող աշխատութիւններ ունեցած էր. և անիկա լմնցածին պէս իբրև կայսր ծախու առաւ զայն Ռուսաստանու գործածութեանը համար։

Այս ծանր աշխատութեանց մէջ ուրիշ պարտաւորութիւններն ալ երբեք զանց չէր ըներ։ Ամէն գիշեր աշխատութենէ հանգստանալու տեղը շատ օգտակար և յառաջադիմական նիւթերու վրայ նամակներ կը գրէր իւր հայրենիքը։

Մնացածը յաջորդ թուով։

Բարեկամ մը դժուարաւ կ'ճանչցուի յաջողութեան ատեն. Թշնամի մը դիւրաւ կ'ճանչցուի ձախորդութեան ատեն։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՐՈՏՄՈՒՆՔ

Ելեկտրականութիւն կըսուի բնական գիտութեանց այն մասին որ Ելեկտրական հեղուկ կոչուած նուրբ հեղուկի մը գործողութիւնը կ'բացատրէ։ Այս հեղուկը կ'թուի թէ բնութեան համայն մասանց մէջ տարածուած է, եւ բնական աշխարհին օդային երեւոյթներէն շատերը ասոր ազդեցութեամբը յառաջ եկած են։ Այս հեղուկին միջոցաւ է նաև որ հեռագրական թելերը մեր լուրերը կայծակնաման արագութեամբ երկրիս մէկ ծայրէն միւս ծայրը կ'տանին։ Շատ կարեւոր է որ գէթ ասոր ընդհանուր եւ գլխաւոր յատկութեանցը եւ գործողութեան օրինաց վերայ ամէն ոք մասամբ իւիք տեղեկանայ։

Եթէ սաթի կամ մեղրամոմի մը կտոր բրդեղէնով շփես՝ նա թղթոյ կամ փոքր փետրոց եւ կամ ուրիշ թեթեւ բաներու կտորները իրեն քաշելու զօրութիւն կըստանայ։ Եթէ երկու երեք ոտք երկայնութիւն ունեցող ապակիէ խողովակ մը սաստիկ շփուի չոր բրդեղէնով մը մութ սենեկի մը մէջ, ոչ թէ միայն ապակի խողովակը թեթեւ իրերը իրեն կ'քաշէ, այլ հրոյ կայծեր եւս կարձակէ որոյ հետ կընկերանայ նաեւ տեսակ մը ձայն։ Այն տեսնուած լուսաւոր նիւթը ելեկտրականութիւն կամ ելեկտրական հեղուկ կոչուածն է։ Եթէ ապակի մեծ գունդ մը կամ գլան մը արագութեամբ դարձուի եւ դարձած ատենը բարձի մը դպչելով շփուի, կապուտակ բոցի խոշոր կայծեր կելլեն որք ապակւոյն բոլորտիքը կ'թռչին, թեթեւ մարմինք կ'քաշեն, եւ թէ որ ձեռքդ դպցնես ցաւի զգացում մը կուտեն։ Այս ապակին' հանդերձ ուրիշ հարկ եղածներովը, Ելեկտրական մաքենայ կ'կոչուի որ ինքնին շատ պարզ է։ Փորձով կ'տեսնեմք թէ այս հեղուկը որ այսպէս կելլէ ապակիէն ամէն նիւթերու մէջէն չանցնիր։ Ջրոյն եւ շատ ուրիշ հեղուկներուն մէջէն կանցնի, բայց իւղին եւ ուրիշ կպչուն հեղուկներուն մէջէն չանցնիր։ Կանցնի երկաթին, պղինձին, կապարին եւ ընդհանրապէս բոլոր մետաղներուն մէջէն, եւ այս նիւթերը որոց մէջէն կանցնի, Հաղորդիչ կ'կոչուին։ Ապակիէն, խեժեղէններուն, մոմին, ծծումբին, մետաքսին եւ չոր բրդեղինաց մէջէն չանցնիր, վասնորոյ ատոնք ալ ոչ հաղորդիչ կ'կոչուին։

Այս զարմանալի հեղուկին վրայ հետեւեալ իրողութիւնք ստուգուած են, — թէ ամէն մարմինք զոր մեք կ'ճանչնամք այս հեղուկէն քիչ կամ շատ ունին, — թէ որ եւ է նիւթի մը մէջ եղած ելեկտրականութիւնը զգալի հետեւանքներ յառաջ չբերեր, երբոր իր սովորական չափին է, բայց երբոր բնական չափէն աւելի կամ նուազ գտնուի մէկ նիւթի մը մէջ, այն ատեն մասնաւոր երեւոյթներ յառաջ կուգան այսինքն լոյս, ձայն, քաշողութիւն կամ վանումն։ Երբոր այս նշանները չեն երեւիր նիւթոյ մը վրայ, կարծելու չեմք թէ սոյն նիւթին մէջ ելեկտրականութիւն չկայ, այլ խորհելու եմք թէ այն նիւթը իւր մէջ կ'կրէ ելեկտրականութեան հեղուկը իրեն յատուկ եղած չափովը։ — թէ այս հեղուկը ազանշելի արագութեամբ կ'շարժի, մէկ մանրերկրորդին մէջ երկրիս ամենահեռի ծայրերը կրնայ հասնիլ։ — թէ նա ունի նաեւ կենդանական կազմուածքը ցնցել, եւ այս ցնցումը միեւնոյն ժամանակ կրնայ հարիւրաւոր անձանց հաղորդուիլ, որոնք իրարու ձեռքէ բռնած են։ — թէ այս զօրութիւնը կրնայ այնքան շատ ըլլալ որ ամենամեծ կենդանիներն ալ մեռցունէ, այս պատճառաւ կայծակը մարդիկ եւ կենդանիներ կըսպաննէ։ — թէ այս նոյն հեղուկը կարելի է մարդկային մարմնոյն այլ եւ այլ մասերէն ալ հանել՝ եթէ մարդ մը ապակի տակեր ունեցող գործիքի մը վրայ կայնի։ — թէ նա կաճեցունէ հեղուկներուն բընական շոգիացումը, անկից աճման համար կարեւոր է, ասոնց նման ուրիշ շատ յատկութիւններ ստուգուած են, եւ այս տեղեկութիւնք միջոց եղած են, որով մարդիկ երկնից կայծակները իրենց ընթացքէն կարգիլեն եւ զանոնք հողին մէջ կիջեցունեն չանթարգել գաւազանաց միջոցաւ, որ մարդոց եւ շէնքերու վնաս չհասցունեն։

Շարունակելի·

—

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Երկրագործութիւնը ամենայն արուեստից հնագոյնը և ազնուագոյնը կրնամք համարիլ։ Հնագոյնն է, քանզի մարդկային ցեղին ամենէն հին պատմութիւնը առաջին մարդն ու կինը պարտէզի մը մէջ դրուած կը ներկայացնէ, որպէս զի զայն գործելու և մշակելու դրալին։ Ազնուագոյնն է, քանզի ամենէն աւելի օգտակար է և ուրիշ ամեն արուեստից հիմն է, որովհետև ուր որ առատ ուտելիք կ'ըլլայ հոն մարդիկ կ'բազմապատկին և անոնց հնարագիտութիւնը շատ կ'ըլլայ մտքով զօրանալովն, բայց սնունդի պակասութիւնը ընկերութեան վրայ անգործութիւն և մահ կը պատճառէ։

Չինացոց մէջ այնքան զգալի եղած է այս ճշմարտութիւնը, որ ամէն բան ստորնագոյն կը համարին երկրագործութենէ. և թէպէտ շատ հանճարեղ են ուրիշ արուեստից մէջ, սակայն ամենայն ինչ բաղդատմամբ ստորին կը համարին ասոր քով։

Ինքը Չինացւոց կայսրն ալ երկրագործութիւնը յարգելու մտօք տարւոյն մէջ սահմանեալ օր մը բոլոր իւր նախարարներուն հետ մեծ արարողութեամբ կտոր մը երկիր բուն իւր ձեռօքը կ'հերկէ և ցորեն կ'ցանէ որուն բերքը զգուշութեամբ կը ժողվեն և նուած արդիւնքը կարձանագրուի իբրև տարւոյն ամենակարևոր դէպքերէն մին։ Երկրագործին պաշտօնը կը բաղկանայ կեանքի պահպանութեան համար օգտակար եղող բոյսերու սերմերը ընտրելու, և որոց սերմանելու հողը մշակելու, անպիտան խոտերը մաքրելու բոյսերը հասցնելու համար կանոնաւոր աշխատութեամբ հողը դարմանելու մէջ՝ աղբի և ուրիշ միջոցներու գործածութեամբ՝ և վերջապէս յարմար եղանակին արդիւնքը ժողվելու մէջ։ Տունկերուն ազատօրէն արմատ արձակել տալու համար երկիրը կակղացնելը և անպիտան բոյսերէ շարունակ մաքրելը էական է։ Ուստի արօրն ու բահը երկրագործութեան առաջին գործիքներն են։ Արօրը իր խոփին միջոցաւը հողը տակն ու վրայ կ'ընէ, երեսի անպիտան խոտերը կ'թաղէ և տակի թարմ հողերը երեսը կը հանէ։ Այսպէս թաղուած խոտերը կ'մեռնին և կ'փտին և հողը հարստացնելու կ'ծառայեն, նոյն ատեն երեսի հողն ալ արեգակին, օդին, ցօղին, անձրևին և ձեան ներգործութեանը ենթակայ կ'ըլլայ որ կ'ծառայեն զայն արգասաւոր ընելու և կակղացնելու ու պարարտացնելու։

Կարծր երկիրներու վրայ աշխատելու գործը շատ անգամ կրկնել պէտք է, և այս գործը աւարտելէն ետքը կարգը տափանին կուգայ որ իր երկաթ ակռաներովը կ'մաքրէ հողակոշտերը։ Երբեմն գործողութիւնը լման ընելու համար ծանր գլաններ ալ կը դարձուի հողին վրայ։

Խոնաւ երկիրները հերկելէն առաջ երբեմն չորցնել հարկաւոր է։ Եւ ասիկա կ'ըլլայ խողովակ բաներ բանալով այլ և այլ ուղղութիւններով։ Երբոր երկիր մը մշակուեր է քիչ մը ա-

տեն առանց անոր հետ աղբ խառնուած ըլլալու, անիկայ չվարձատրեր երկրագործին՝ աշխատանքն ու ցանած սերմերը. ուստի ասանկ պարագայի տակ տարի մը երկու տարի թողելու է որ ինքնիրենը զօրանայ, ու անկէ ետքը շատ անգամ տեսնուած է անոր բաւական պտուղ տալը։ Արեգակին, ցողին, անձրևին և ձեան աղդեցութիւնը ամէնքը այս կերպով թողուած երկիրը պարարտացնելու կ'ծառայեն։ Առածի մը պէս կըսուի թէ՝ աղբատ երկրագործին աղրը ձիւնն է։

Աղբերը ըստ ինքեանց արդասաւորիչ յատկութիւն ունեցող նիւթեր են. և գրէթէ ամեն տեսակ հողի կ'յարմարին։ Բնութեան մէջ տեսնուած ամենադեղեցիկ պատրաստութեանց մէկն է, որ խիստ դարշահոտ և վնասակար ու զզուելի եղող նիւթերը ըստս կուղեմք կարելի եղածին չափ ի բաց վանել մեր տեսութենէն՝ անոնք երկիրը արդասաւոր ընելու համար յոյժ պիտանի և օգտակար են։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի լրագրաց մէկուն մէջ հետևեալ ատամնաբուժութեան դէպքը կ'պատմուի որ քիչ հետաքրքրական չէ։ Պրուքլին քաղաքին մէջ Պարոն մը իւր մէկ բարեկամին հետ կռփամարտութիւն ըրած միջոցին՝ երեսին կռուփի հարուած մը ուտելով ակռային մէկը կ'կոտրի։ Ենթադրելով թէ այս վնասը չկրնար բուժուիլ, Պարոնը քանի մը օր զանցառութիւն կընէ ատամնաբուժի մը երթալու, բայց երբոր իր բարեկամները շատ կոտրտելն դինքը, այն ատեն Տօքթօր Մերիք անուն ատամնաբուժին կերթայ կոտրած ակռան ալ հետը տանելով։ Տօքթօրը կ'զգայ թէ դժուարին գործ մ'է, վասն զի ակռան տեղը դնելը արդէն մեծ ճարտարութիւն պահանջելը մէկդի թող, բանը առաւել դըժուարացած էր մէկ երկու օր անցած ըլլալով։ Այսու ամենայնիւ կ'որոշէ ձեռնարկել գործին։ Ակռային կոտրած կտորը որ գրեթէ ակռայի մը բոլոր երևցած մասն էր, զգուշութեամբ մը տեղը կ'դնէ և մեծ ճարտարութեամբ կ'կապէ։ Եւ պատուէր կուտայ Պարոնին որ ատեն մը բոլորովին հրաժարի խօսակցութենէ և միայն հեղուկ կերակուրներ ուտէ։ Այսպէս ընելով՝ քիչ մը ատենէն վերջը ակռային երկու մասերը բոլորովին իրարու հետ միացան և մարդը առողջ ակռայի մը տէր եղաւ։ Մօտերս երբոր նոյն քաղաքին մէջ նշանաւոր ատամնաբուժից ակումբ մը ժողովեալ էին՝ Տօքթօր Մերիք յիշեալ Պարոնը կանչելով ներկայացուց գումարեալ Ատամնաբուժից և. ցոյց տուաւ. նոքա այնքան լաւ բուժեալ դտան ակռան, որ անկարող եղան կոտրած տեղը ուր ըլլալը դտնելու։

ՁԻՂԵՐ

Նախորդ թուոջիս համառօտ տեղեկութիւն մը տուած եմք մարդուս կազմութեանը մէջ եղած շնչերակներու և երակներու նկատմամբ։ Ներկայիս պիտի խօսիմք արեան այն մեծ անօթներուն կից դրուած տեսակ մը ճերմակ լարերու վրայ, որք ջիղեր կ'կոչուին։

Ջիղերը կապակցեալ են ուղեղին և ողնայար ոսկերց ծուծին հետ։ Եւ ասոնք ալ երակաց նման ծայրէն հատ են և երթալով կ'բարակնան ամէն կողմ ճիւղեր արձակելով՝ որք մարդկային կազմութեան մէջ այնպիսի նուրբ և անտեսանելի ոստերու փոխուելով կ'վերջանան, որ դոյութիւններն պիտի չդիտնայինք եթէ ըզդացում չ'ստանայինք իրենց ներկայութենէն։

Ջիղերը մեր կազմութեան այն ըքանչելի գործիքներն են, որոնցմով ամէն արտաքին բաներու հետ կ'ծանօթանամք։ Ասոնց միջոցով է որ կ'զգամք, կ'տեսնեմք, կ'լսեմք, կ'հոտոտեմք, և համ կառնեմք։ Եթէ լեզուին ճաշակ տուող ջիղը վնասուի, ամէն ինչ տեսակ բան որ ուտենք և խմենք, ամենևին համ մը պիտի չկարենամք առնել։ Նոյնպէս եթէ մատի մը զգացման գործիք եղող ջիղը կտրի, այն մասը անզգայ կ'մնայ. ալ այնուհետև եթէ ջախջախեմք և կարտեմք զայն, ամենևին ցաւ չեմք զգար։ Եւ որովհետև շարժման գործիքները և միջոցները ջիղերն են, վասնորոյ չեմք կարենար շարժել մարմինիս այն մասը, որուն ջիղը վնասուած է։ Ասկէց է որ անդամալուծութեան կամ կաթուածոյ հիւանդութեանց ենթակայ եղողները վնասուած անդամին կամ կողմերնին չեն կարենար շարժել։ Եւ այս հիւանդութիւնները ուղեղին և ողնայար ոսկերց ծուծերուն կը վերաբերին որոցմէ ծագումն առած են ջիղերը։

Մարմնին ամէն մէկ մասը, բաց 'ի մազերուն՝ ոսկորներուն՝ ըղունքներուն՝ և այլ քանի մը մասանց՝ հատ կամ նուրբ ջիղերով լի են։ Չեմք կըրնար կտրել կամ կեղեքել մեր անդամոց մին և ցաւ չզգալ. իսկ երբ անոր զգացում պատճառող ջիղը մէջ տեղէն կտրուած կամ վնասուած է՝ այն ատեն ինչ գործողութիւններ որ կատարուի անոր վրայ, ամենևին չեմք զգար։

ՔՈՒՆ

Մարդուս կենդանական տնտեսութեան մէջ օրէնք մ'է որ ժամանակին մէկ մասը քունով անցնի։ Մարդուս արթնութեան ատենը ջիղերը միշտ գործողութեան մէջ ըլլալով հարկ է որ անոնց զօրութիւնը կրկին տեղը բերելու համար ատեն մը հանգստանան։ Քնոյ մէջ է նաև որ մեր արիւնը իր հաւասարակշռութիւնը կը գտնէ մարմնոյն սոյն մասանց մէջ, որ արթնութեան ժամանակ բարեխառնութեան փոփոխութեանց ենթակայ եղած էին կամ չափազանց աշխատութեամբ տկարացած։

Մանկութեան մէջ ջղային զօրութիւնը շատ կ'գործածուի մանկական գործարաններուն մեծնալուն պատճառաւ. քանզի ջղերուն գործունէութեամբն է որ մարմնոյն ամէն մասերը կը կատարելագործուին, որուն պատճառաւ է նաև տղայոց սովորական անհանդարտութիւնը։ Ուսկից կ'հետևի որ տղայք աւելի քնոյ կը կարօտին, որպէս զի շարունակաբար գործող ջիղերը հանգիստ առնեն։ Տղայք պէտք է որ շատ քնանան, մանաւանդ մանկութեան մէջ։

Քնոյ բուն ժամանակը գիշերն է, և թէպէտ ոմանք օրուան մէջ ալ նիրհելու սովորութիւն ունին, բայց յայտնի է թէ գիշերուան քունը առաւել կազդուրիչ է քան թէ ցերեկուանը և ասոր պատճառը ցերեկուան լոյսը չէ, ինչու որ եթէ մեր ննջելու սենեակը առանց լոյսի ալ թողունք տակաւին կարող չեմք դիշերուան քնոյ կազդուրումը առնուլ։ Դիտութիւնը ստուգած է որ մթնոլորտին մէջ գտնուած էլեքտրականութիւնը՝ երեկոյեան ժամը մէկէն սկսեալ՝ մինչ ի ինն առաւօտեան մարդկային ջղերուն վրայ ունեցած պաշտպանողական աղդեցութիւնը շատ կը նուազեցունէ։ Դիշերուան այս ութը կամ ինը ժամերուն մէջ դրական էլեքտրականութիւնը կը նուազի. և յետ այնորիկ վերստին կսկսի զօրանալ։ Բժշկաց համար իրողութիւն մ'է այս որ Քրուսի կամ Մաղնայսի նման հիւանդութիւնները՝ կամ դիշերուան վերոյիշեալ ժամերուն մէջ (մէկէն մինչեւ ինն) կ'բռնեն մարդը և կամ նոյն ժամանակին մէջ ծանրանալու նշաններ ցոյց կուտան եթէ մարդ մը արդէն հիւանդութենէն բռնուած է։

Դիշերը անքուն անցուցնելը ցերեկը ծանր աշխատութիւն ունենալէն առաւել տկարացուցիչ է։ Գաղղիական բանակի մը մէջ երկու դնդապետներ իրարու հետ կը վիճէին թէ արդեօք ցերեկուան ջերմութեան տակ չու�՝ առաւել ապահով է զօրաց թէ երեկոյեան կամ դիշերուան մէջ։ Այս կէտը ստուգելու համար իրենց հրամանատարէն թոյլտուութիւն ստացան որ իւրաքանչիւրը իր գաղափարը փորձի տակ դնէ։ Հետևաբար մին իւր գնդին ցերեկ ժամանակ չուել տուաւ, թէպէտ օրը տօթագին էր, ու գիշերը հանգստացաւ, իսկ միւսը բոլոր օրը գնացաւ իր գնդովը և գիշերը չուեց։ Հետևանքը այս եղաւ որ ցերեկ ատեն չուող և գիշերը քնացողը վեց հարիւր մղոն տեղ ճանապարհորդեց առանց մարդ մը կամ ձի մը կորսընցունելու. իսկ միւսը իր ձիերէն մեծ մասը և շատ մ'ալ մարդիկ կորսնցուց։

Քանի՞ ժամ նուիրելու է քնոյ համար։ Եթէ մանկութեան և ծերութեան վիճակները դուրս ձգեմք կարծենք թէ բոլոր ուրիշներուն համար ՃՕՆ Վէսլէյ անուն նշանաւոր եկեղեցականին դիտողութիւնը նկատողութեան արժանի է։ Նա կը պատմէ թէ ինք փորձ մը ըրաւ իւր վերայ ստուգելու համար թէ ճիշդ քանի ժամ քնոյ կարօտութիւն ունի։ Տեսաւ որ գրեթէ ամէն դիշեր կէս դիշերուան ատենները անգամ մը կ'արթննար և ատեն մը արթուն մնալէն յետոյ կրկին ի քուն կը մտնէր։ Ասկէց հետևցուց թէ հարկաւ բնութեան պահանջածէն աւելի ժամանակ անկողնոյն մէջ մնալէն պատճառած էր այս, և ուստի այս որոշելու համար զարթուցիչ ժամացոյց մը պատրաստեց որով կարողացաւ հետևեալ առտուն իր սովորականէն ժամ մը կանուխ ելլելու, սակայն հետևեալ դիշերը կրկին արթուն մնաց ատեն մը։ Երկրորդ օրը ժամ մը աւելի կանուխ ելաւ, և սակայն դիշերը կրկին արթուն մնաց։ Երրորդ առաւօտը ժամ մը աւելի կանուխ ելաւ. սակայն դիշերը կրկին արթուն մնաց։ Չորրորդ օրը ժամ մը աւելի կանուխ՝ այսինքն կէս դիշերէն չորս ժամ վերջը ելաւ, իւր սովորականէն չորս ժամ աւելի կանուխ։ Այն դիշերը երբէք արթուն չմնաց և ասկէց հետևցնելով իւր բնութեան պահանջած չափը գտաւ. և այն ժամանակէն սկսելով շարունակ նոյն ժամուն անկողնէն ելլելու սովորութիւնը պահեց։ Անոնք որ երկար ժամանակ քնով անցուցնելու սովորութիւն ունին երկու դժբաղդութեանց կը հանդիպին, նախ դիշերուան մէջ ատեն մը արթուն մնալու և երկրորդ ժամանակ կորսնցունելու։ Թերաւ կան անձինք որ բացառութիւն կրնան համարուիլ, որովհետև կամ իրենց մասնաւոր կազմուածքին և կամ գործին պատճառաւ ատաւել քնոյ կը կարօտին. և այսպիսի անձինք պէտք է որ շատ քնանան, այսինքն բնութեան պահանջածին չափ։ Կան մարդիկ որ շատ քնանալով ինքզինքնին կը վնասեն և կան մարդիկ ալ որ քիչ քնանալով բնական կարողութիւններնին կ'տկարացունեն։ Կերևի թէ քնոյ չափը որոշելու համար Վէսլէյ եկեղեցականին փորձը շատ յարմար է։

Ճշմարիտ է նաև՝ որ չափազանց ուտողներուն համար չափաւոր ուտողներէն աւելի քնանալ հարկ է։ Եւ այս կերպով ուտողները երկու կերպով վնաս կ'ընեն, նախ կենաց մեքենան ատատիկ աշխատցնելով շուտով մաշելուն պատճառ կուտան. և երկրորդ՝ պէտք եղած հանգիստը չկրնար առնել։ Ստամոքսին մէջ չափազանց կերակուր դնելով՝ մարմնոյն դործարանները կը պարտաւորին երկար ժամանակ գործել այն կերակուրը մարսելու համար որ ատեն չափաւոր ուտողները այս դժուարութիւններէն ղերծ կը մնան։ Դիշակեր կենդանիները բուսակեր կենդանիներէն շատ աւելի կը քնանան և նաև ցերեկ ատեն քնանալով, դիշերն ալ իրենց որսը փնտռելու կ'ելլեն։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՕՐԷՆՔ ՄԸ

Հին Սպարդայի Օրէնսդիրը Լիքուրկուս օրէնք մը հաստատած էր, որ ամուսնութեան ատեն հարսի մը հետ օժիտ չտրուի։ Մեծ օրէնսդիրէն երբոր պատճառ ուզուեցաւ իւր օրէնքը արդարացնելու, ըսաւ թէ «Կին մը ընտրելու մէջ դիտելու մի միայն արժանի եղած բանը անոր յարմարութիւնն ու արժանիքը պարտի ըլլալ։ Ուստի այս օրէնքը սահմանեցինք որ անով արդիւնի հարստութեանը համար կին առնէն կամ աղքատութեան համար կին մերժելը»։

ԵՐԵՔ ԲԱՆԵՐ

Քրիստոնեայի մը համար խորհելու երեք բան կայ ամէն առտու։ Օրական խաչը կամ նեղութիւնը, օրական պարտաւորութիւնը, և օրական արտօնութիւնը։ Պիտի խորհի թէ մէկը ինչպէս պիտի տանի, միւսը ինչպէս պիտի կատարէ, և երրորդը ինչպէս պիտի վայելէ։

ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գործնական օգտակարութիւն ունենալու եւ անոր մէջ աւելնալու ջանք ըրէ։ Կայրերուն աչք եղիր, տկարներուն զօրութիւն, ոգէներուն գիտութիւն, լքեալներուն քաջալերութիւն, անօթի եղողներուն հաց, վշտացելոց մխիթարութիւն, կարեկից օգնական եւ օրինակ ամենուն որոց կրնաս ըլլալ։ Թող կորսուելու վրայ եղողին օրհնութիւնը գայ հանգչի քու վրադ։ Նեղեալը ուրախացուր եւ որբին ու այրիին սիրտը թող ցնծայ քեզմով։ Ամեն ատեն եւ ամէն բանի մէջ օգտակար ըլլալու ջանքով մը ապրէ, եւ երջանիկ պիտի ըլլաս։

ՏՂԱՅՔ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵԼՈ՞Ի ԵՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԹԷ ՉԷ

Երկու ծայր կայ որոցմէ պէտք է զգուշանալ։ Մէկը տղաքները բոլորովին արտաքսելն է ընկերութենէ։ Եւ միւսը տղայոց ներկայութեամբն ու անդադար ձայն հանելովնին բարեկամիս ձանձրացնելն է։ Եթէ ընկերական հաճոյք վայելած ատեն-

նիս մեր ազգը նեղութիւն սեպեմք եւ ընկերութենէ դուրս պահեմք՝ եթէ գիշեր ր՚ կերակուր կերպով անցընելու համար քանի մը բարեկամներ տուներնիս գալը մեր ազգաց սենեակին անմիջապէս դուրս ելնելնուն նշան մը ըլլայ՝ ինչ անկողութիւն կրնամք ունենալ որ անոնց կենաց սովորութիւններու տեղեակ եւ քաղաքականութեան մէջ վարժ անձինք պիտի ըլլան միւսը։ Տղայք պէտք է որ լսեն մեծերու խօսակցութիւնները, սովրին անոնց կենցաղավարութիւնները, որ միտքերին եւ կերպերնին զարգանայ։

Մօտերս ընկերութեան մը մէջ գտնուեցայ ուր որ բարեկամ մը երջանիկ ընտանիքի մը նկարագրութիւնը կ՚ընէր որուն ի քը անձամբ դիտէր մը այցելութեան գացած ըլլալով։

«Երբոր սենեակին ներս մտայ, ըսաւ որ» կ՚ըսէր «երեք մանր աղջիք հանդարտ եւ լռիկ նստած կին վառարանին քովը։ Մայրերնին սեղանի մը առջեւ նստած կար կը կարէր։ Հայրերնին ելաւ զիս դիմաւորելու։ Տղայքը ժամէն աւելի նստան եւ ըրած խօսակցութիւննիս հաճութեամբ մտիկ կ՚ընէին․ բնաւ չխօսեցի ձայներնին, միայն թէ իրենց ներկայութիւնն ու քաղցր եւ զուարթ նայուածքնին այն գիշերուան վայելած հաճոյքս աւելցուցին։ Ժամը երեքն էր որ ամեն ըսաւ մայրերնին՝ ալ որ ժամը երեքն է։ Առանց ուրիշ խօսքի երեքն ալ սենեակէն դուրս ելան։ Շուտով մայրերնին ալ դուրս ելաւ, եւ քանի մը վայրկեանէն նորէն ներս եկաւ։»

Արդ՝ այսպիսի ընտանեաց մէջ որչափ շատ հաճոյք կայ, եւ տղայք իրենց մեծերուն ընկերութեանը մէջ հանդարտ նստելու սովրած ըլլալնէն ինչ մեծ մխիթարութիւններ եւ ինչ վարժութիւններ կ՚ընդունին։ Այս կերպով անոնք խոհեմութիւն կը սովրին․ քանզի կը տեսնեն թէ իրենց ուրիշներէն որչափ քիչ բան գիտեն։ Անոնք անգիտութիւններ կ՚առնեն, եւ միտքերնին խօսակցութիւններ լսելով կը զօրանայ։ Անոնց բարքը կ՚ազնուի, քանզի աղէկ յաւէտ օրինակով բան կը սովրին քան թէ խրատով։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Աղբիւրէ զամբանեա կոչուած չագրնաւոյ ընկերութեան տեսչութիւնը հանգուցեալ Պօղոս պէյի որդւոյն Օնիկ Պէյի վրայէն առնուեցաւ և Աբրօնի նաւարանի տեսչութեան յանձնուեցաւ, որով կը յուսամք թէ Նօգլիարնակ ժողովուրդները այն տարակայի տեսչութեան անբարեխորդ տրամադրութիւններէն փրկուեցան։ Թէպէտ կը ցաւինք ըսելու որ սկզբնաւորական չարժմունքները այս յայը չեն հասասներ։

— Մ. Ծովը Բէհաուհանէի ասկեղջուր կոչուած ծովակին հետ միացնելու բազմամեայ խորհուրդը՝ կ՚ըսուի թէ տար ընկերութեան մը ձեռքով վերջապէս պիտի գործադրուի։

Կըսուի թէ ընկերութեան առաջարկած գլխաւոր պայմաններէն մին այն է թէ, Մ. ծովէն բացուած ճեղքին մէկ եզերքը կառավարութեան կողմանէ ընկերութեան շնորհուի ուր տեսակ տեսակ շէնքեր՝ տուն, պանդոկ եւն. կառուցանէ։

Այս ձեռնարկութիւնը եթէ գլուխ հանուի, Պօլսոյ Թաղերը ընդարձակուելուն շատ մեծ նպաստ կըլլայ։

— Առողջապահական ժողովոյ այս երեկոյներթի առուր վճռոյն նայելով, Վառնայէն Կոստանդնուպոլիս եկող նաւերը քարանթինայի պիտի դրուին։

— Նորին Վսեմութիւնը Սարգիս էֆէնտի Գեսպեան բարձրագոյն դատին յիտալիա մօտերս Կոստանդնուպոլիս պիտի դայ ամեն մը կենալու։

— Հաւիգա անուն Ցաճկերէն լրագրը Տպագրական տեսչութեան վճռովը խափան խափանուեցաւ։

Պրուսայի ընդհանուր կառավարիչ Սէֆիկ փաշա, դն. օրն Բ. Դուռը Մեծ. Եպարքոսէն ընդունելութիւն գտաւ, ուր Նորին Բարձրութեանը հետ երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ։ Նորին վսեմութիւնը յետոյ Հասարակաց գործոց պաշտօնարանը երթալով Քեանի փաշայի հետ խորհրդակցեցաւ Խուտավէրտիկեար Վիլայէթի երկաթուղեաց վրայօք։

Կը լսեմք թէ Պարսկաստանի դեսպան Մուհսին խան Հասարակաց գործոց պաշտօնէին ծանուցեր է թէ Վեհ. Շահը մօտերս այցելութիւն մը պիտի ընէ ի Կ. Պօլիս։ Նորին վեհափառութիւնը Վիէննայի մէջ (ուր հինգ՝ տասը օրէն պիտի երթայ) քանի մը օր կենալէն վերջը անմիջապէս հոս գալու համար ճամբայ պիտի ելլէ։

Մօզելի և Մէօրթի կուսակցութեանց հանրապետական պատգամաւորները միաձայնութեամբ հայկերպութիւն մը հրատարակել գՊ. Թիէրի և անկեալ պաշտօնէութեան անդամները։ Հայկերպութը սեղի պիտի ունենայ Նանսի մէջ երկրին ազատութիւնը հռչակելու համար։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Փարիզու Բաթրի լրագիրը Յուլիս 6 ի թերթին մէջ կըսէ — Սպանիոյ վիճակը օրըստօրէ առաւել աղքատի դիրք մը կառնու։ Պաշտօնէութիւնը այլ և այլ նահանգներէ զօրաց գունդեր բերել պիտի տայ ի Մատրիտ, որպէսզի մայրաքաղաքին մէջ բարեկարգութիւնը պահելու համար կարող է։ Սակայն այս պատճառաւ Քարլիստներուն դէմ պատերազմող զօրաց թիւը պիտի տկարանայ։ Այլ և այլ քաղաքներու մէջ յեղափոխութիւնները պակաս չեն, Վալէնսիոյ մէջ Քոմմիւնը հրատարակուեցաւ։ Մալակիոյ մէջ զօրաց գունդերը փմնուեցան և քաղաքապետը սպաննուեցաւ։

Թեհրանէն Պարսից Շահի մօրը մահը իմաց կուտան։ Կըսուի թէ Նորին Վեհափառութեան „Եւրոպա ճանապարհորդելու համար Պարսկաստանէն մեկնիլը մեծ վիշտ պատճառեր է իր մօրը, որ այս պատճառաւ Նորին Վեհափառութեան մեկնելէն քանի մը օր ետքը տկարացեր և ալ ևս չէ առողջացեր։ Վախճանեալ իշխանուհւոյն մարմինը զմռսելով Թեհրանի գլխաւոր մզկիթին մէջ դրուեցաւ, որկէ վախճանելոյն փափաքանացը համեմատ ի Նէճէֆ պիտի փոխադրուի, որ Պաղտատի մօտ Սուրբ տեղ մը սեպած են։

Կառավարութեան Սրբեստական վարժարանէն տասնեօթ աշակերտներ վերջին Գաղղիական շոգենաւով մեկնեցան ի Փարիզ, հոն այլ և այլ արուեստներ սովրելու կառավարութեան ծախիւքը։

Որոշուած է որ Օսմանեան բանակին և ծովային զօրաց համար Թունուզի համազգեստը որդեգրուի։ Այս կերպիւ զօրաց զգեստու բոլորովին պիտի փոխուի, թէպէտև ուսքի զարդով գլխաւոր փոփոխութիւնը գլխարկները պիտի ըլլան, որոնք աւելի մեծ և քառակուսի ձև մը ունին։ Այս նոր համազգեստը ինը ամսուան մէջ բոլոր զօրաց պիտի տրուի։

Բումէլի Հիսարի Րօպէրթեան վարժարանի հրապարակական քննութիւնները պիտի սկսին ամսոյս 16/28 ին և պիտի տևէ չորս օր։

Պ. Բրէսըլ Լեհաստանի երկաթուղեաց ընդհանուր վերատեսուչը մեկնեցաւ „Եւրոպա երթալու որպէս զի այս տարուան մէջ լինդմնելու համար առաջադրուած երկաթուղեաց գծերուն պէտք եղած նիւթերը պատրաստէ։

Կիմանամք թէ Հասարակաց գործոց պաշտօնէութեան երկաթուղեաց ճիւղը որ կազմուած էր Ֆէյզի փաշայի նախագահութեամբ հիմա վերցուած է, և այսուհետև երկաթուղեաց գործերը Հասարակաց գործոց պաշտօնէութեան մէջ նոր կազմուած ժողովով մը պիտի տնօրինուին։

Նորին վսեմութիւնը Ահմէտ Վէֆիք էֆէնտի Պետութեան Ժողովի անդամ անցեալ շաբաթ Վառնայի շոգենաւով մեկնեցաւ կարճ այցելութիւն մը ընելու ի Վիէննա։

Պարսից Շահը Գաղղիոյ մէջ ալ փառաւոր ընդունելութիւն գտաւ։ Ամսոյս 6 ին երեկոյեան ժամը 10 ին Փարիզ հասաւ և Մարաշալաս Մաքմահոն և այլ նշանաւոր անձինք Երկաթուղւոյ կայարանին վրայ զինքը դիմաւորեցին, Նորին Վեհափառութիւնը չորս երիվարներով լծեալ բաց կառքով մը քաղաքը մտաւ։ Կառքին մէջ իւր հետն էին Մաքմահոն Մարաշալաս Պրոլիի դուքսը և Պարսկաստանի Մեծ Եպարքոսը։ Շահը առիւծի և արեգական մեծ ժապաւէնը նուիրեց Մաքմահոն Մարաշալին։ Բազմաթիւ և ձիաւոր զօրաց խումբ մը ընկերացած էին իրեն քաղաքը մտած ժամանակը։ Ժողովուրդը ամեն կողմ խռնուած էր Շահը տեսնելու, Ալնի քաղաքապետը ուղերձ մը տուաւ Շահին արեւելեան ոճով որ նոյն միջոցին ոսկեզօծեալ գահի մը վրայ նստած էր, կը կարծուի թէ 20000 մարդիկներէն աւելի ժողոված էին այս առթիւ որոնք յառաջացան դէպ ի Եղիսեան դաշտերը ուր բոլոր ծառերը և տանց յարկերը մարդովք ծածկուած էին։ Պուրպոն կոչուած պալատը պատրաստուած էին իր բնակութեան համար, ուր առաջնորդուելով Մաքմահոն Մարաշալէն և ուրիշներ կրկին ետ դարձան բազմութեան ծափահարութեանց մէջէն։

Ամսոյս 9 ին Արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ ընդունելութիւն մը տրուեցաւ, ուր ներկայ էին բազմաթիւ քաղաքական անձինք և որ կարի շքեղութեամբ մը կատարուեցաւ։ Նորին վեհափառութիւնը ներկայ եղողներէն շատերուն հետ խօսակցեցաւ։ Միրալիր կերպով մը Պալին Նուբրաւին հետ ալ խօսեցաւ և անոր շատ մանրամասն հարցումներ ըրաւ Պալին առողջութեանը և նորին սովորութեանցը նկատմամբ։ Հոն դարձեալ Անգղիոյ դեսպանին յայտնեց իւր գոհունակութիւնը Անգղիոյ Թագուհւոյն կողմանէ իրեն եղած ընդունելութեան համար։ Նոյն օրը Վէրսայլի պալատին մէջ ճաշ ըրաւ և յետոյ Մաքմահոն Մարաշալուհին և Պարոն Պուֆէին այցելութիւն ըրաւ։

Ամսոյս 10 ին Պուլօյն անտառին մէջ 80000 զօրքէ բաղկացեալ զօրահանդէս մը եղաւ ի պատիւ Շահին։ Օդը շատ գեղեցիկ էր և խուռն բազմութիւն մը ներկայ էին։

Նորին Վեհափառութիւնը կրկին եւ կրկին իւր զմայլումը յայտնեց զօրաց խումբերուն շարժմանցը վրայ։

ԽԻՎԱՅԻ ԱՌՆՈՒՄԸ

Սոթըրտէյ Րիվիւ կ՚ըսէ, Ռուսերը խօսք պարծենալու արժան գործ մը ունին, և անշուշտ իրենց Խիվայի մէջ ըրած յաղթութեամբը մեծապէս գոհ են, մանաւանդ այնպիսի տեսեն մը որ Գերմանացիք բոլոր ուրիշ բանակները, Ռուսիոյ բանակին ալ անոնց հետ մէկտեղ նսեմացուցին։ Ռուսիոյ կառավարութիւնը անցեալ աշունի մէջ առաջադրած էր որ Խիվայի յաղթութիւնը Հայտէչիստանի մէջ Անգլիոյ ըրածին նման յաղթութենէն յետոյ երկիրը առանձին ձգելով։ Ռուսաց հասարակութիւնը որքան որ համարձակութիւն ունի այսպիսի խնդրոյ մը նկատմամբ իւր գաղափարը յայտնելու. կ՚եր՚ ի թէ գէթ գոհութիւն կը յայտնէ որ կառավարութիւնը այս օրինակ ձեռնարկութիւն մը ըրաւ. և Ռուսաց մամուլին այն մասը որ յայտ հայրենասէր սեպուած է ամիսներով շարունակաբար պատճառներ յառաջ կը բերէ ցուցընելու թէ եթէ Անգլիա կը կարծէ թէ Ռուսերը պիտի թողուն զԽիվա զայն յաղթելնէն վերջը մեծապէս կը սխալի։ Թէ որ Ռուսը իւր խոստմունքը դրժել կուզէ անշուշտ պատճառանք մը կրնայ գտնել այնպէս ընելու. բայց այնպիսի խոստում մը պիտի աւրէ որ ինք իւր յօժար կամօքը ըրաւ։ Մասնաւոր պատճառանց համար յարմար դատեց խոստանալ թէ մշտնջենաւորապէս պիտի չգրաւէ զԽիվա. և տարակոյս չկայ թէ այսպէս ընելուն գլխաւոր նպատակներէն մին այս էր որ, իւր դժուարին ձեռնարկը գլուխ հանելոյ չափով մը Անգղիոյ նախանձը չգրգռելով, բայց մենք (Անգղիացիք) ոչ կրնամք անկարելի թէ Ռուսերը իրենց զօրքերը մեկէն ետ պիտի քաշեն, քանզի այս դրէթէ անհնարին է ցորչափ ժամանակ որ ամառուան սաստիկ ջերմութիւնը կ՚տևէ, ոչ ալ կրնամք միջամտել այն դաշտաց մէջ զոր Ռուսիա կը կամի ընել իւր յաղթած բարբարոս ժողովրդեան հետ, և եթէ արժան սեպէ կարող է այնպիսի կարգադրութիւն մը ընել որով Խիվա արդեամբ մեր մէջ անկախ չըլլայ, առանց զայն իւր անմիջական իշխանութեան տակ առնելու երկիրը ընդմիշտ գրաւելով. բան մը կայ որ Ռուսիոյ կատարելապէս ստացած է իւր յաղթութեամբը՝ և ան ալ այս է թէ Խիվայի խանը և իւր ժողովուրդը լիովին համոզուեցան թէ Ռուսը երբոր կամի կրնայ ընկճել զանոնք։ Թէ ինչ են Ռուսիոյ նպատակները կեդրոնական Ասիոյ մէջ, ոչ ոք կրնայ գիտնալ բաց ի քանի մը Ռուս պաշտօնականներէ, և մինչև անգամ տարակուսելի է որ և է Ռուսիացւոյ մը ասոր վրայ յստակ գաղափար մը ունենալը, սակայն այս յայտնի է որ Խիվայի արշաւանքը և անոր հետ հաղորդակցութեան դիւրին միջոցներ հաստատուիլը մեծապէս պիտի նպաստէ Ռուսիոյ իւր նպատակները ի գործ դնելու կեդրոնական Ասիոյ մէջ, և կարելի է թէ առ այժմ շատ հոգ չընէ մշտնջենաւորապէս գրաւելու իւր յաղթած երկիրը, քանի որ դեռ նոր խոստմունք ըրած էր Անգղիոյ թէ պիտի չգրաւէ երկիրը։

ԱԶԳ

Դիտակոյ կրկին հրատարակումը անցեալ Բշ. օր սկսաւ, բայց որովհետեւ գաւառներէն դեռ որոշ լուրեր ընդունած չէինք թէ ուր, որչափ և ինչ հասցէներով պիտի խրկենք, վասն որոյ անցեալ փորձերնէս կարծեօք որչափ կրնայինք ընել, այնքան խրկեցինք ամէն տեղ և նոյնը պիտի ընենք մինչև որ որոշ լուր առնենք։

Արդ կը խնդրենք որ մեր գաւառական բարեկամքս այս գործոյն մասնաւոր ուշադրութիւնտան և խորհրդակցաբար կարգադրութիւն ընեն ու մեզի մէկ մէկ որոշ անձ և տեղ ցուցնեն հանդերձ բաժանորդաց անուններովն կամ թիւովը, որպէս զի ուղածնէն աւելի խրկած չըլլանք։ Բաժանորդութեան գիները կանխիկ վճարելի են, և կը խնդրենք որ անմիջապէս խրկուին։

Պօլսոյ մէջ ալ պատրաստ ենք ուզուած տեղը ճշտութեամբ խրկել, եթէ տեղովը և թիւովը ճիշտ հասցէն խրկուին մեզի։

ՃԱՌ

Ցաղագս ընկի և համարիւն
Գործակալութեան

Այս ճառը՝ որ Մեծ. Ցակոբոս Էֆէնտի Ճէճիզեան խօսած է Մայիս ամսուն Բէյրա հաւաքեալ խորհրդակցութեան ժողովին մէջ, տպեալ տետրակ մը եղած է և կը գտնուի Լրագրոյս գրասենեակը։

Գին 2 դահեկան

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ Խ. Հ. ՍԻՄՈՆ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՄԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ
Ջագմաճըլար փող. Ակոբեան խան Թ. 12

պէր երեւան ելլել կակոին. առանց թափած անձրեւը ելեքտրական է եւ բուսոց մեծապէս կարեւոր ։ Գարունէն սկսելով մինչեւ աշնան այն մասին մէջ, երբոր պտուղները կը ժողուուին ամպոց ելեքտրականութիւնը եւ հետեւապէս անձրեւներունըն ալ աճելու վրայ է ։ Եւ այս պատճառաւ է որ որոտմունք եւ կայծակ յաճախ կը պատահին տարւոյն այս եղանակաց մէջ ։ Այս խորհրդով գիտունները հետեւցուցած են թէ ելեքտրականութիւնը կարեւոր է բուսականութեան կենդանութիւն տալու եւ պտղաբերութիւն յառաջ բերելու ։ Այս է նաեւ պատճառը որ անձրեւները այնքան պիտանի են ։ Այսպէս բնութենէն սովրելով Եւրոպայի մէջ երբեմն ծառեր եւ ուրիշ բուսականներ կը ջրեն այնպիսի ջրով մը որոյ ելեքտրական հեղուկ խեժք արուեստական միջոցներով հաղորդած են, եւ այս արուեստական անձրեւ կըսեն ։

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍ

Շարունակութիւն եւ վերջ տես թիւ 55

1698 թուականին Յունվար ամսոյն մէջ յԱնգղիա ճանապարհորդեց և հաստատապէս սկսեց որ իւր հետ իբրև հասարակ մարդու մը պէս վարուին, և բոլոր իւր ժամանակը կանցընէր տեղեկութիւններ առնելու ամենայն բաներու վրայ զորս իւր երկրին շահաւոր կ'սեպէր: Այսու նըպատակաւ նա ինչպէս որ առաջ նոյնպէս ալ հիմայ շատ գործարաններու մէջ կ'գործէր: Ուրիշ բաներու հետ մէկ տեղ ժամագործութեան արուեստին պարապեցաւ մեծ ջանքով: Նաեւ մաթեմաթիքայի, նաւուղղութեան, և մարդակազմութեան դասեր առաւ: Մեծ գումարներով սոակ խարճեց արուեստական և հետաքրքրական գործքեր ծախու առնելու, որոցմով կ'փափաքէր իւր ժողովրդեան ուշադրութիւնը զարթուցանելու, և գրգռելու զանոնք օգտակար աշխատասիրութեանց: Թէ Անգղիոյ թէ Հոլանտիոյ մէջ երբէք առիթ չըխորշեցաւ ճարպիկ և հմտալից անձանց հետ ծանօթանալու, որոնցմէ ոմանք համոզեց որ իր հետը Ռուսիոյ երթան: Տպագրութեան արուեստը թէպէտ վեշտասաներորդ դարուն մտած էր Ռուսիոյ մէջ՝ սակայն անկէ փիչ օգուտ քաղած էին մինչև այն ատեն: Իր ժամանակը գրեթէ գիրք չկար երկրին մէջ, և որպէս զի կարենայ վերցնել կրթութեան այս մեծ արգելքը՝ շատ օգտակար գիրքեր ընտրեց և թարգմանեց Ռուսաց լեզուին. և իւր Ամստերտամ կեցած միջոցին հոն տպել տուաւ զանոնք: Պետրոսի՝ Ռուսիոյ համար մշտնջենաւոր յիշատակութեան արժանի եղող գործոցը մին Բեդրսպուրկի շինութիւնն է, որ այժմ մայրաքաղաքն է բոլոր այն երկրին, Նէւա գետին բերանը, ուր որ իրեն պղնձէ ձիաւոր արձանն ալ կայ՝ կրանիթ քարէ ժայռի մը վրայ կանգնած: Պետրոս իւր կենացը բոլոր օրերուն մէջ երկրին բարօրութեանն ու յառաջադիմութեանը համար մեծ ճիգ կ'թափէր: Եթէ նորա ջանիցը արդիւնքներէն մին կամ միւսը գովութեան արժանի եղած չէ՝ այն ոչ թէ կամքին այլ սըխալանացը պարտի ընծայուիլ: Մէկ մարդու մը կենաց ընթացքին մէջ որ և է երկրի վրայ աւելի մեծ փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած չէ: Նա իւր թագաւորութեան սկսած ատենը առանց վաճառականութեան և առանց գործարաններու գտաւ զՌուսիայ. ժողովուրդը կարող չէր մինչև անգամ գնատեղ մը շինել իրեն համար, առանց գրքերու, առանց դըպրոցներու, առանց գիտութեան էին: Փողոցները մանր, գրեթէ անանցանելի դիրքի մէջ նեղ՝ էին առանց սալայատակի, և բնաւ իջևան մը չ'կար: Պետրոս զարմանալի ջանքով թողուց իւր երկրին՝ շատ փառաւոր իջևաններ, բազմաթիւ նաւեր, և օտար երկիրներէ եկող ամէն տեսակ բերքեր խիստ առատութեամբ, ծաղկեալ դպրոցներ, մամուլներ և գիրքեր: Նաւեր կ'կառուցանէին, ժամացոյցներ կ'շինէին և ուրիշ օգտակար բաներ իրենց տեսակովը կ'ձեռակերտէին: Ջրանցքները, տարբեր ուղղութիւններով վազող միացեալ գետերը երկրին մէկ ծայրէն միւս ծայրին հաղորդակցութիւններ հաստատեցին, և ճամբաներու ու իջևաններու միջոցով երթևեկութիւնները դիւրին և զուարճալի եղած էին: Նաև ղեղագործութեան արուեստն որով հիւանդութիւնները կարգիլուին ու կ'բժշկուին՝ և որ անոր ձեռքովը Ռուսիայ բերուած և քաջալերուած էր՝ ընդհանրապէս յաջող վարժութեան մէջ կ'գտնուէր:

Միայն մեզի կմնայ խորհիլ այն հայրենասիրութեան, այն ճգանց և այն յարատեւութեան վերայ, որոցմով այս ամեն բաները կատարուեցան, այն ատեն մեկէն պիտի ընդունիմք թէ Պետրոս իրաւամբ արժանի եղած էր այն «Մեծ» տիտղոսին զոր ստուեցաւ իրեն իւր հիացեալ երկրացիներէն: Նա ամէն ինչ բան որ կ'խորհէր թէ Ռուսիոյ ժողովրդեան համար գիտնալ օգտակար պիտի ըլլայ՝ առաջ ինքը կ'սովրէր: Մանկութեան ատեն ազիտութեան մէջ պահուած բոլորովին անուս և անմշակ՝ իսկ երբոր մեծցաւ նաւաշինութեան, ժամագործութեան, ջրանցից և ճամբաներու խիստ վարժ, և մաթեմաթիքական ու նաւուղղութեան և երկրաչափական գիտութեանց այնքան քաջահմուտ էր որչափ որ օտար լեզուաց գիտութեանը:

Մեծն Պետրոս ինքզինքը բարձրացնելուն մէջ երկու մեծ նպատակներ ունէր, մին այն էր որ կարենայ ուրիշներն ալ բարձրացընել, և միւսը որ բուն իսկ իւր մարդութիւնը կարենայ վայելել: Ներևի թէ յոյժ զգայուն էր սա մեծ ճշմարտութեան թէ՝ ճշմարտապէս երջանիկ ըլլալ ոչ ուրիշ ճամով է, այլ անձը ստուգապէս կրթելով:

ԿԵՆԱՑ ՅԱՌԱՋԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

Նախախնամութիւնը կ'առաջնորդէ մեզ մեր կենացը տարբեր եղանակներուն մէջ այնքան բարութիւններով, որ չեմք զգար ըրած յառաջատութիւննիս: Մենք՝ ճշդիւ խօսելով, այս օր այն չենք, ինչ որ էինք երէկ, մեր կենացը վրայ օրուան մը կատարած ազդեցութիւնը աւելցած է, բայց և այնպէս բնաւ չենք զգար ։ Այս փոփոխութիւնը մեղմաբար և անզգալապէս կը կատարուի. արեգակնային ժամացոյցի սլաքերին կը նմանի, որուն շարժումը չեմք տեսներ։ Եթէ քսան տարեկան պատանին տեսնելու ըլլայ հայելիի մէջ այն դէմքը որ եօթնասուն տարեկան եղած ատենը պիտի ունենայ՝ պիտի զարհուրի բուն իսկ իւր ունենալու պատկերէն. բայց օրէ օր յառաջ կերթայ դէպի անոր։ Ըստ երևոյթին այս օր է ինչ որ էր երէկ, և նոյնը պիտի ըլլայ վաղը։ Այսպէս անզգալաբար յառաջ կերթայ. ոչ ինք, ոչ իր բարեկամները փոփոխութիւն մը չեն նըշմարեր իւր դէմքին վրայ, բայց և այնպէս իրօք կ'փոխուի նա, և յետ սակաւ ինչ ամաց ամենայնիւ տարբեր կերպարանք մը կառնու։

Կենաց այսպէս անզգալաբար կատարած յառաջատութիւնը, անստարակոյս Նախախնամութեան մէկ իմաստուն տնօրինութիւնն է, որ չ'թողուր մեր առողջ և փափուկ երիտասարդութեան մխիթարութիւնները վրդովել՝ թագուցանելով նորա աչքերէն իր ընթացած ճամբուն հետքերուն վախճանը ։

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպի գերդաստանի մը մէջ անգամ մը խնջոյք կ'ըլլար, ուր հանդիսականաց մեծ բազմութիւն մը հրաւիրեալ էին։ Հանդիսականաց խումբ մը սենեակի մը մէջ շրջանակաւ նըստած էին և զանազան նիւթերու վըրայ կ'դատէին խօսակցութիւնին ։ Անոնցմէ մէկը տափի վրայ կայնեցաւ որպէս թէ բան մը կուզէր հասկընել, և նորէն նստելու վրայ եղած ատենը աթոռը իր տեղէն դիպուածով մը վերցուած ըլլալով կռնակին վրայ գետինը ինկաւ ։ Ներկայ եղողները բացի մէկէն ամէնքն ալ սաստիկ ծիծաղ մը թող տուին անկեալին վրայ, իսկ այն մէկը շուտ մը տեղէն ցատկելով վազեց բռնեց վեր առաւ զանիկայ և բուն իր աթոռին վրայ նըստեցուց ուրախութիւն յայտնելով որ վնաս մը եղած չէր, և անմիջապէս սկսեց շարունակել խօսակցութիւնը որպէս զի եղած դէպքը կարենայ մոռցնել: Այն անձին քաղաքավարական ընթացքէն թէպէտ մեծ յանդիմանութիւն զգացին ամէն միւս ընկերները, բայց տարակոյս կար թէ արդեօք ուրիշ ատեն մէջ ալ եթէ նոյն տեսակ դէպք մը պատահելու ըլլար, ուրիշ կերպ պիտի վարուէին ։ Նկատելու բանը սա է որ ե-[illegible] անձանց այն մեծ հանդէսին մէջ միայն մէկ անձ մը գտնուեցաւ որ գիտէր իւր ընկերին հետ մարդավարութեամբ վարուելուն կանոնը։

Անգամ մը օտարականին մէկը վաճառատուն մը կ'մտնէ՝ տեղ մը հարցընելու զոր կուզէր գտնել, հոն այնպիսի պատասխան մը կ'ընդունի որ հաւատալը չ'գար թէ գիտցինը մարդ է։ Քանի մը քայլ անդին երթալով ուրիշ դուռէ մը ներս կ'մտնէ որ ատեն բարեկիրթ վաճառական մը գըլխը գիմաւորելով քաղցրութեամբ մօտ կընէ օտարականին հարցմանը և դուրս ելնելով քանի մը քայլ կ'ընկերանայ անոր հետ և կ'ցուցնէ մատովը ճիշդ հարցուցած փողոցն ու փնտռած տունը՝ օտարականը երախտապարտ կացուցանելով իրեն ։ Արդ՝ այս երկու վաճառականներէն որուն ընթացքը մարդավարութեան կանոններուն համաձայն էր և յիշեալ օտարականը սա և սուր ընելու հարկադրուած ատենը այն երկուքէն որը պիտի ընտրէր։ Բայց գիտնալու է թէ վաճառականը քաղաքավար ըլլալու համզոզը չէ թէ այս շարժառիթն էր, այլ անոր բնաւորուեալ կրթութիւնը այնպէս էր ։

Մարդս իւր ընկեր արարածներուն հետ քաղաքավարութեամբ վարուելու պարտաւորութենէն արգիլող գիրք կամ տաղանդ չկրնար ըլլալ աշխարհի մէջ ։

Կ'պատմուի թէ երբոր Կղեմէս ԺԴ. պապութեան գահուն նոր բարձրացած էր, այլ և այլ նահանգաց դեսպանները իւր շնորհաւորութեանը երթալով երբ անոր առջևը յերկիր կը խոնարհէին՝ ինքը Կղեմէս ալ նոյնը կ'ընէր փոխադարձաբար ։ Երբոր արարողապետը իմացուց իրեն թէ իւր բարձրութեանը աստիճանին չէր վայլեր այնպէս ընել: «Ո՜հ կը ներէք, ըսաւ քահանայապետը, դեռ քաղաքավարութիւնս կորսնցնելու չափ ժամանակ չեղաւ այս փառաց գահը բազմելս:»

ՆԱԽԱՏԱԿԱՆ ԽՕՍՔ

Այն անձինք որ ուրիշներու վրայօք նախատանօք կը խօսին, երբեմն պատճառ պիտի ունենան շատ դառն կերպով զղջալու իրենց այս վարուցը համար ։ Հետեւեալը բացատրութիւն մ'է այս բանձնուս։

Հանդիսի մը մէջ պարոն մը խօսակցութեան կը մտնէ ազնուական երիտասարդի մը հետ որ քովը նստած էր ։ Ինքը օտարական մ'ըլլալովը այլ եւայլ հարցումներ կ'ընէր իրեն անծանօթ եղող հանդիսականաց վրայ, եւ ազնուականը ամենայն քաղաքավարութեամբ կ'պատասխանէր անոր ըրած հարցումներուն ։ Յանկ յետոյ ազնուական երիտասարդին մայրը ցուցնելով՝ ըսաւ թէ «ո՞վ է սենեակին միւս ծայրի այն մատակ խոզը» ։ Ազնուական երիտասարդին պատասխանը թէ՝ «այն մատակ խոզ ըսածնիդ տեղւոյս Կոմունէի Տիկինն է, որ ես իր փոքր խոզքորակներէն մին ըլլալու պատիւն ունեցած եմ», սոսկալի դունախոսութիւն մը պատճառելով Պրն. օտարականին դէմքին վրայ, կամացուկ մը աներեւութանալ պարտաւորեցաւ հանդիսականաց մէջէն ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ ՅՈՒԼԻՍ 14

ԱՆԳՂԻԱ

Մեծին Բրիտանիոյ մէջ նոր դատաստանական ծրագիր մ՝ որ Անգղիական օրինաց գերագոյն տնօրինութիւնը մեծապէս կը չափաւորէ եւ նոր գերագոյն բարձրագոյն Ատեան մը կը կազմէ, երկու խորհրդարանաց մէջ մեծ անհամաձայնութիւն մը յառաջ բերաւ։ Մինչեւ ցարդ որ և է դատաստանական վճիռ մը եւ ձգելու արտօնութիւնը Լօրտերու ժողովոյն վերապահուած էր ։ Բրիտանական Սահմանադրութեան օրէնքն էր որ Լօրտերու ժողովոյն մէջէն որեւէ չորս Լօրտ կարող էին Ցանձնաժողով մը կազմել և շատ երեւելի ու օրէնսդէտ անձանց տուած վճիռները քակել՝ եթէ վճռոյն ենթակայ եղող անձը բողոք բառնար այն վճռոյն դէմ։ Մինչեւ իսկ խարութիւն չկայ չորս Լօրտերուն տարիքին և կամ իրենց ունեցած իրաւաբանական հմտութեանց նկատմամբ ։ Կարելի է թէ քանի տարիկանէն նուաղ մեր ըլլան և ամենեւին տեղեկութիւն չունենան օրէնսդրական կանոնաց մէջ, նկաբագրապէս օրէնքը այս է, սակայն հարկաւ գործադրութեան մէջ առաւել կամ նուազ փայլելու դերք մը կառնու, այսինքն բողոքը Օրէնսդէտ Լօրտերու ներկայացուի և հաւանականաբար չորից Ցանձնաժողովը կազմող անդամոց մին կամ երկուքը օրէնսդէտ և բանիբուն լինին՝ նոյն ատեն միւս անդամը բոլորովին տգէտ լինելով անզգալապէս հետեւին իրենցմէ առաւել հմուտ եղողներուն ։ Ահա այսպիսի անտեղի օրէնքի մը համար է խորհրդարանաց մէջ տեղի ունեցած վէճը ։ Լօրտերուն ժողովքը նոր օրինաց ծրագիր մը ներկայացուց որով կառաջարկուէր բողոքոյ նոր Ատեան մը կազմել բարձր օրէնսդէտներէ բաղկացեալ որ դատաստանական վճռոց դէմ եղած բողոքները այն բար-

ԴԻՏԱԿ

ձերբազոյն ատենին ներկայանայ։ Բայց օրինայ ծրագիրը նոր կազմելը ըստ ոյժոյ ատենին իրաւասութիւնը կը սահմանաւորէ միայն Անգղիոյ համար յատկացուցեալով զայն՝ Իռլանտիոյ ու Սկովտիոյ իրաւասութիւնը կրկին Լօրտերու ժողովոյն վերապահելով։ Եւ ահա վէճը ասոր վերայ է, քանզի Հասարակաց Խորհրդարանը ընդդէմ Լօրտերու խորհրդարանին այս խնդիրը քննութեան ենթարկելով ուզեց որ Իռլանտա և Սկովտիա ևս նոյն դերագոյն նոքակազմ Ատենին իրաւասութեան ներքև լինին. Լօրտերու ժողոյն պատմութիւնը գաղտուկով իւրեանց իրաւանց ընդարարութիւն մը համարեցին Հասարակաց խորհրդարանին այս խորհուրդը։ Լօրտերուն դլխաւոր պահանջը այս է որ Հասարակաց խորհրդարանը ինքնին այսպիսի յաւելում մը ընելու չէ, այլ նախ պէտք է որ Լօրտերուն խորհրդարանը քննէ զայն։ Որովհետև Անգղիական օրինաց համեմատ իւրաքանչիւր խորհրդարան իւր արտօնութեաց խնդիրը նախ ինք յուղելու է։ Առ այժմ յուզումը հանդարտած է ծրագրին յաւելումը յաջորդ տարուան թողլով։

ԴԱԳԴԻՍ.

Պարսից Շահին ի Գաղիա ըրած այցելութեան աւթիւ թէպէտև Կառավարութիւնը չբերդաշնութիւնը մը տալու համար ջանք մը չխնայեց. և թէպէտ Փարիզի ժողովուրդը առ հասարակ սիրալիր ընդունելութիւն մը առաւ՝ այսու ամենայնիւ դիտելու արժան կէտ մ'է որ Փարիզի ժողովուրդը իւր եռանդագին կէցցէները չխնայեցաւ Վեհափառ Շահին Փարիզ մուտք ատենը։ Մեծ ամբոխ մը ժողովեալ էր Նորին Վեհափառութիւնը և Նորին արեւելեան չբերդութեամբ զարդարեալ զգեստները զննելու, սակայն կամ բնաւ և կամ շատ նուազ կէցցէներ լսուեցան։ Կ'ըսուի թէ տեղ տեղ «Կէցցէ հանրապետութիւն» աղաղակը լսուեցաւ։ Ներկայ Կառավարութեան հակառակորդները կ'սեպեն թէ այս յատուկ դիտմամբ եղաւ՝ ժողովրդեան կողմանէ ցոյց տալու թէ համակրութիւն չունին ներկայ կառավարութեան։ Մաք-Մահոն Մարշալան ևս դժգոհ կերևի ժողովրդեան այս ընթացքին վրայ, որովհետև Թիէրի անկումէն յետոյ այս առաջին անգամ էր որ հրապարակային ցոյցի մը մէջ ինք ալ երևի, վասնզի այս ցուրտ ընդունելութիւնը երեն կ'համարի։ Ի մի բան Շահին գտած ընդունելութիւնը ցուրտ էր Փարիզի մէջ՝ թէպէտ փառաւոր և վայելուչ, Շահը ինքն ևս զայս դիտելով՝ թէպէտև գոհունակութիւն կ'ըզդար սակայն միևնոյն ատեն կ'զարմանար ևս։

Գաղղիոյ ժողովրդեան մէկ մասին մէջ՝ մօտերս ճիգ մը կայ նոր եռանդ մը արծարծելու Պապական կրօնքին համար, և մինչև իսկ Կառավարութեան մէկ քանի անդամոց ակնակցութիւնն ալ ստացած են։ Յատուկ Մասնաժողով մը կազմուած է Փարիզի մէջ որ մէկ ամսոյ միջոցին կարդաւ ուխտագնացութիւններ յառաջ տանին և յետ այնորիկ ահաւոր կերպիւ նուիրագործեն զԳաղղիա առ Սբ. Կոյսն։ Մայրաքաղաքին այլև այլ կողմանց մէջ կրօնասէր տիկնայք կ'տեսնուին՝ որք ամէն տան մէջ մուտ կ'գտնեն ժողովրդապետ քահանային կողմանէ, և զանազան թաղերու պարզամիտ կիները կ'համոզեն մասնաւոր դրութիւն մը ստորագրելու, որոյ մէջ հետեւեալ պայմանները կը գտնուին։ Ստորագրողը կը խոստանայ նախ՝ թէ ամէն կիրակի օրեր Պատարագի ներկայ պիտի գտնուի և գէթ տարին անդամ մը հաղորդութիւն առնու։ Երկրորդ՝ թէ բոլոր իւր աղջկացութիւնը պիտի գործածէ որ իւր այրը իւր բոլոր կրօնական պարտաւորութիւնները կատարէ անթերի։ Երրորդ՝ թէ իւր ծառայութեան մէջ միայն Պապական կրօնքէն եղող անձինք առնու և անոնցմէ ալ պահանջէ որ անդուլ և ճշդիւ կատարեն իրենց կրօնական պարտքերը։ Ահա տոմար են այն պայմանները որոնք ընդունողը տեսակ մը ընկերակցութեան մէջ պիտի մտնէ որոյ նպատակն է յայտնապէս Պապական կրօնքը ջրայուսել։ Տարակոյս չկայ թէ միապետականք են այն կառավարութեան անդամները որք կը քաջալերեն այս օրինակ գործերը։ Սակայն ո՛չ կրօնք մը այս կերպով կ'ջրանայ և ո՛չ ալ միապետութիւն մը այս կերպ կրօնքով հատատութիւն գտնելու կարող կըլլնի։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.

Գերմանացիք մեծ անձկութեամբ կը հսկէին իրենց Կայսրուհւոյն ի Վիէննա գտնելիք ընդունելութիւնը, թէպէտև իրենք պաղ ընդունելութիւն մը ըրին երբոր Պարսից Շահը իրենց այցելեց։ Խորհելով թէ Նորին Վեհափառութիւնը քաղաքականապէս իրենց հետ կարևոր յարաբերութիւն մը չունի, շատ չափաւոր նախանձաւորութիւն ցոյց տուին զայն պատուելու։ Կայսրուհին այնպիսի ընդունելութիւն մը գտաւ ի Վիէննա որ անտարակոյս զոհունակութիւն պատճառեց Գերմանացւոց։ Դիտնալ արժան է որ Գերմանական ժողովրդեան մեծագոյն մասը նուազ համակրութիւն չունի իրենց Աւստրիացի եղբարց հետ. և մինչև անգամ Բրուսիոյ մէջ ժողովուրդը լաւագոյն զգացումներ կը կրէ հիմայ, որովհետև ոչ եւս հարկ կայ նախանձելու Աւստրիացւոց՝ քանի որ տիրող զօրութիւնը իրենք են։ Եւ Կայսրուհին ամենալաւ ներկայացուցիչն կըրնայ ըլլալ Գերմանական կայսրութեան յԱւստրիա։ Նա էր որ այնչափ ընդդիմացաւ և իւր ընդդիմութեամբը Կայսեր միտքն ալ շահեցաւ երբոր Պիզմարք իշխանը ամէն ճիգ Թափելու վրայ էր 66 ի պատերազմը յարուցանելու. և այնուհետև ալ կայսրուհին երբէք դադրած չէ Գերմանական կայսերութեան և Աւստրիոյ մէջ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատելու զոր վերջապէս յաջողած է կատարելու Անտրասի կոմսին աջակցութեամբը։ Տարակոյս չկայ թէ իւր ի Վիէննա երթալը այս զգացմունքը առաւել պիտի զարգացունէ։

Վաքերլանս անուն լրագրոյն խմբագրին դատը իւր վախճանին հասած է։ Խմբագիրը ամբաստանուած էր Պիզմարք իշխանին անձին դէմ նախատինք գրած լինելուն պատճառաւ, թէպէտև իւր այս գործը բաւական ճարտարութեամբ կատարուած էր, քանզի փոխանակ բացէ ի բաց խօսելու՝ եօթը բառով երգիծանութիւն պարունակող խօսք մը գրած էր առանց որ և է անձ մը յիշելու. բայց այս բառերուն առաջին գրերը իրարու քով դնելով Պիզմարք անունը կը շինուի, որով յայտնի եղաւ թէ զբրոդին միտքը զՊիզմարք նախատել էր։ Պիզմարք իշխանին դէմ շատ անգամ յարձակումներ կը պատահին Գերմանիոյ մէջ, բայց ամէն անգամ կառավարութիւնը հոգ տարած է զանոնք պատժելու։ Այս անգամ ևս Վաքերլանսի խմբագիրը դատապարտութեան վճիռ ընդունելով որոշուեցաւ որ մէկ ամիս բանտարկուի, բոլոր եղած ծախքերը վճարէ և իւր դատապարտութիւնը իւր յետագայ թերթին մէջ հրատարակէ։

Կայսրը զրկ.թէ բոլորովին առողջացած է այժմ. բայց հիմայ ամէն մարդու հաւատքը այն է որ բաւական ծանր կերպիւ հիւանդացած էր, թէպէտև այն ժամանակը այնպէս չէր կարծուեր։

Պիզմարք իշխանն ալ իւր սովորականին պէս առանձնացած է ի Վարզին և կերևի թէ շատ լաւ հոգ կը տանի որ չըլլայ թէ իւր պարապոյ ժամերը յափշտակեն ուրիշները, քանզի մօտերս լրագրոյ մէջ համառօտ ծանուցում մը դնելով կըսէ թէ՝ թէպէտև շատ նամակներ և աղերսագրեր կընդունի ամէն օր բայց անոնցմէ մէկուն ալ պիտի չպատասխանէ մինչև որ իւր պարապոյ ժամանակը լրանալով Պէրլին դառնայ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս միջոցիս ջուրի նուազութեան կողմանէ Մայրաքաղաքիս մէջ շատ նեղութիւն կը քաշուի։ Շատ հորեր բոլորովին ցամքած են և աղբիւրները ընդհանրապէս դադ։ Իրաւ ամէն տարի այս ժամանակներ ասանկ կըլլայ, բայց այս տարի աւելի է, և պատճառը ձմեռը առանց անձրևի անցնիլն է։ Կը յուսացուի որ Բշ, և Դշ. աւուր ինկած անձրևները՝ որ տեղ տեղ խիստ շատ էր, գէթ քիչ մը ժամանակ այս նեղութիւնը թեթևցնեն։

— Անցեալ երկուշաբթի առաւօտ 45 կամ 50 տարեկան ազգային մը Արնաուտ դիւղի շոգենաւէն կամուջ իջնելու ատեն, դէպ ի ստորը երկու շոգենաւերուն մէջ տեղը մնալով կը ճղմուի և ծունկը կը խորտակուի, ոչն որ ամիսներ մը վրայնստեցնելով երկու հոգի կը վերցնեն կը տանին։

Մենք կը զարմանանք որ այսպիսի ցաւալի դէպքերը աւելի յաճախ չեն պատահիր, որովհետև շոգենաւ մտնելու և շոգենաւէ ելնելու մասին այնպիսի ցաւալի անկարգութիւն մը տիրած է որ, եթէ այսպիսի վտանգներ ամէն օր տեղի ունենան, ամենևին զարմանք չէ։ Շոգենաւերուն ելցուցին ու պարպուելը բանակոտութեան նախատինք տեսարան մ'է, անրսանք շատ աւելի բարեկարգ և շատ աւելի զգուշաւոր են անանկ պարագայի տակ։

— Հնոտախաը (քոլէրա) Դանուբի կողմերը ճարակելով կամաց կամաց տարածուեցաւ և Պուլկարիոյ մէջ բաւական յառաջ դնաց, բայց առնուած տեղեկութիւններուն նայելով՝ ընթացքը ուժգին չէ և շատ չկենար տեղ մը, շուտ կանհետանայ։ Այս լուրը պէտք չէ որ զմեզ ահաբեկէ, քանզի վախը այս տարը հրաւիրելու երևելի միջոց մ'է։ Կրնայ ըլլալ որ այս կողմերը ամենևին չգայ, այն տեղերէն անցնի երթայ, սակայն նա քանի որ մեր սահմաններուն այսքան մօտ կը շրջագայի՝ զգուշութիւններ ձեռք առնել մեր պարտքն է։ Մաքրութեան և ուտելիքներու արտաքոյ կարգի հոգ տանելու ենք։ Գիշեր ժամանակ խոնաւ օդին մէջ երկար տեղ մնալու չենք և այլ ասոր պէս բաներ։ Ասանկ պարագաներու տակ մենք մեր պարտքը ընելով՝ անկէ անդին Տէրոջը խնամքին յանձնելու ենք բանը։

Կառավարութեան կողմանէ զգուշութիւնները արդէն ձեռք առնուած են։ Սև ծովու Եւրոպական եղերքներէն եկող նաւերը քարանդինա կոչուին։

— Նաւ քաշող վոքը շոգենաւերէն մէկուն նաւապետը՝ որ Անգղիացի մ'է, Սև ծովէն եկող և անցնող նաւու մը նաւապետին հետ դործքի մը համար տեսակցելու կերթայ։ Իրարմէ բայց կեցած՝ տեսակցութիւնին կընեն և բաժնուելու ժամանակ վերջի նաւապետը անխորհուրդաբար կը հանէ նամակ մը կուտայ միւսին որ այսինչ տեղը յանձնէ, նա ալ մէկէն ի մէկ բոլորովին մոռնալով իր դանուած դերը, նամակը կառնէ, զոր տեսնելով Քարանդինայի պաշտօնակալները իսկոյն տան աւուր քարանդինայի կենթարկեն զինքը։

— Նուպարեան և Շահնազարեան վարժարանին տարեկան քննութիւնները ամսոյս 3 ին սկսած ։ լինելով՝ 11 ին վերջացան, իսկ հանդէսը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը հինգ ու կէսին։

Ուրախութեամբ կը լսենք այդ ազգային հաստատութեան արդի յաջող և յառաջադէմ ընթացքը, և սրտանց կը մաղթենք որ օր քան զօր առաւել բարգաւաճի և յառաջ ընթանայ ամենայն յաջողութեամբ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՄԻԹՓԱՀ ԻԼ-ԻԼԻՄ

مفتاح العلوم

ԿԱՄ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏԱՃԿԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՅԱԿՈԲ ՓԱՇԱԵԱՆԻ

—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Միւթբահ Իլ-իլիւմի Առաջին տպագրութիւնը թէ եւ խիստ անկատար բայց եւ այնպէս այն ժամանակին մէջ ըստ բաւականին առաջնորդած է ուսանողաց։ Եւ որովհետեւ թէ՛ ժամանակն եւ թէ ուսանողք առաջինէն նոխ եւ աւելի կարեւոր դասեր սկսան պահանջել Հեղինակէն. Փաշաեան էֆէնտին լաւ հասկցաւ՝ որ առաջին անգամի տպագրեալ *Միւթբահին* օգտակար լինելոյ ժամանակն անցած է, եւ թէ Թուրքերէն լեզուն՝ լաւ ուսանելոյ համար՝ ոչ միայն մեծամեծ փոփոխութեանց՝ այլ եւ Արաբերէն եւ Պարսկերէն լեզուաց հիմնական դասերուն ալ կը կարօտի։ Ուստի գործոյս Հեղինակն այս անհրաժեշտ պահանջմանց պատասխանելոյ համար երկրորդ տպագրութեան ձեռք զարկաւ եւ այն կարօտութեանց համեմատ նոխացոյց եւ ի լոյս ընծայեց զայն. այս երկրորդ տպագրութեան իրաւունքը մեզի ձախելով։

Ցուսամք թէ Մեծարգոյ Դասատուի գործոյս ունեցած կարեւորութեանը բարգման կը կանգնին եւ զմեզ կը քաջալերեն, առաւել զընթարձագոյնն ի լոյս ընծայելոյ համար։

Այս գիրքը կը ծախուի մասնաւորապէս ի Դրատան Փարիզու (յԱկոբեան խան թիւ 13) եւ ի Դրատան Պաղտասար աղայի Սրապեան (ի Մէրճան Զարեր թիւ 29) եւ ամեն գրավաճառաց քով։ ի Դին 3 Ֆր։

Ճ. Ա.

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ Խ. Հ. ՍԻՄՈՆ ԻԹԻՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Կ. ՊՕԼԻՍ
Զագմաճեբլար փող. Ակոբեան խան Թ. 12